

Spory v cisárskom rode:

R. 664 sa Japonsko obávalo možného útoku v súvislosti s výbojmi kráľovstva Silla, ktoré dobylo Kogurjo aj Päkče a vytvorilo prvý zjednotený kórejský štát. Cisár Tendži (=bývalý princ Naka-no Ōe) preto radšej preniesol cisárske sídlo do Ōmi pri jazere Biwa, ktoré, spolu s okolitými horami, chránilo cisárske sídlo („mijako“) lepšie než z kontinentu ľahšie prístupné Jamato.

Keď r. 671 cisár Tendži zomrel, vypukol Džinšin-no ran, krvavý spor o následníctvo medzi jeho bratmi a synmi a ómiské sídlo bolo zničené. Sídlo cisárstva sa vrátilo do Jamata. Cisárom sa napokon stal Tendžiho brat Tenmu.

Keď potom r. 686 zomrel aj Tenmu, znovu vypukol následnícky spor medzi Tenmuovými synmi. Tenmuho vdova Džitó napokon dala potupne utopiť princa z Ōcu, aby dosadila na trón svojho syna s Tenmuom – princa menom Kusakabe.

Kusakabe však onedlho zomrel a Džitó sa napokon sama stala tennó.

Súčasťou politiky upevňovania centralizovaného byrokratického štátu malo byť vybudovanie **hlavného mesta**, vôbec **prvého** v dejinách Japonska. Bolo budované v kraji Asuka, v lokalite Fudžiwara medzi „tromi jamatoskými kopcami“ na juhu Jamatoskej kotliny ((MAPA). „Cisárka“ (tj. tennó-žena) Džitó sa sem presťahovala r. 694.

Po roku 700 vzniká niekoľko štátnych reformných kódexov:

701 Taihó ricurjó (Taihósky kódex)

757 vstupuje do platnosti Jóró ricurjó (Jórósky kódex), ktorý je úpravou Taihóskeho

Taihósky kódex (701)

1. zaviedol prax **sinojaponských mien pre panovníkov**
2. uplatňoval systém rozdeľovania polí – handensei. Jednotlivým roľníkom bol pridelovaný rovnaký diel pôdy. Po úmrtí držiteľa sa pôda vracala do štátneho fondu.
3. zriaďoval sa systém štátnych správcov:
 - guverneri provincií („krajín/č. zemí“ - kuni)
 - správci okresov (kóri)
 - starostovia obcí
4. Zaviedla sa branná povinnosť
5. Ustanovil, že raz za 6 rokov sa zostavovali **matričné súpisy** (koseki), do ktorých boli zanesení všetci členovia usadlosti podľa veku, pohlavia, prípadnej hodnosti a zdravotného stavu a pripojený záznam o výmere obhospodarovaných polí.
6. Zaviedlo sa nútené **vzájomné ručenie** jednotlivých rodín, združených do skupín obvykle po 5 usadlostiach.
7. Hlavný rozdiel, v ktorom sa tieto reformy odklonili od modelu z Číny, bolo, že pri udeľovaní hodností a menovaní do funkcií nebol ako kritérium prijatý **princíp schopností a zásluh a neuplatnil sa čínsky systém výberu úradníctva na základe tzv. štátnych skúšok**. V Japonsku prevládol zmysel pre **dedičnosť a rod**.

Vládne úrady

Najvyššie štátne inštitúcie:

neobmedzené rozhodovanie v nich mal cisár:

dadžókan „štátna rada“

džingikan „rada pre kult“ – tento úrad typicky japonský

Trojica ministrov (**daidžin**) v štátnej rade **dadžókan**:

dadžó-daidžin „najvyšší minister“ (tiež „kancelár“)
udaidžin „minister sprava“
sadaidžin „minister zľava“

Radcovia (**dainagon** – pod ministrami):

dainagon „veľký radca“
čúnagon „stredný radca“...

Osem ministerstiev:

pod **ministrom zľava**:

ústredná kancelária (Nakacukasa-šó) – najvyššia, stála medzi cisárom a štátnou radou
ceremónie a vzdelávanie (Šikibu-šó)
záležitosti ľudu (Mimbu-šó) – registre domácností, dane, zavodňovanie
dvorný ceremoniál (Džibu-šó) – napr. *buddhistických mníchov, dvorskej hudby...*

pod **ministrom sprava**:

vojenstvo (Hjóbu-šó)
štátne financie (Ookura-šó)
tresty a záležitosti sociálneho štatútu (Gjóbu-šó)
správa cisárskeho paláca (Kunai-šó)

Posledne uvedené ministerstvo (v kurzíve) u každého ministra sú dve špecificky japonské ministerstvá, ktoré v čínskom modeli nemali náprotivok – dvorný ceremoniál a správa cisárskeho paláca.

Na čele provincií boli menovaní z najvyššej dvorskej šľachty **guvernéri**; mali 3 zástupcov z miestnej šľachty.

((MAPA Provincie okolo Jamata: Jamaširo, Ómi, (Sec)cu, Kawači

Na základe Taihóskeho kódexu (701) sa teda zaviedli sinojaponské posmrtné mená pre všetkých japonských panovníkov, aj so spiatočnou platnosťou. Mená vyjadrovali buď ideál doby, alebo – v nasledujúcich storočiach - sídlo jeho rezidencie alebo hrobky: Ičidžó, Širakawa. Od 11. storočia sa zavádza aj predpona Go- spojená s opakovaním mena:
“Go-Ičidžó (niečo ako „Ičidžó II.“).

Ak nastúpil ten istý vládár na trón dvakrát, dostával dve posmrtné mená. Platí to napríklad o známej tennó 8. storočia:

prvýkrát vládla v rokoch 749-758 pod menom „**Kóken**“,
druhékrát v rokoch 764-770 pod menom „**Šótoku**“ (Šótoku-tenno – nezamieňať so „Šótoku-taiši“ = korunný princ Šótoku!)

Roku 708 bola objavená meď na japonskom území; o tomto objave sme už hovorili, a jeho oslavy svedčia o tom, ako veľmi bolo Japonsko dovedy závislé na dovozových kovoch, prípadne rudách. Začala sa výroba prvých medených mincí a pri tejto slávnej príležitosti bola vyhlásená éra **Wadó** – „Japonská Meď“. V tom istom roku došlo k ďalšej významnej udalosti: syn Fudžiwara-no Kamatariho, Fudžiwara-no Fuhito, dostal poverenie, aby začal budovať nové cisárske mesto v lokalite Nara v severnom Jamate ((MAPA).

Nara 奈良 710 – 784

„Narské Cisárske mesto“ – **Nara-no mijako** - bolo dokončené o dva roky nato, r. 710. Jeho názov sa honosne zapisoval čínskymi znakmi

平城京

„Cisárske mesto s palácom na Rovine“ („Nara“ = rovina), ktoré v sinojaponskej výslovnosti znejú „Hei-džó-kjó“. „Heidžókjó“ sa preto často uvádza ako „pôvodný“ názov Nary, nie je to však tak - pôvodné, dobové čítanie týchto znakov zrejme bolo rýdzo japonské - „Nara-no mijako“, nie sinojaponské.

Vybudovanie Nary je najnázornejším príkladom, akú veľkú hospodársku moc vo svojich rukách sústredila dvorská šľachta kuge, keď v tak krátkom čase len dvoch rokov bolo možné postaviť metropolu pre 200 tisíc obyvateľov. Mohutné kmene cypruštekov japonských (hinoki) sa splavovali po riekach a dopravovali na vozoch až od jazera Biwa v provincii Jamaširo ((MAPA) alebo z pahorkatín na juhu Jamata.

Rozloženie Nary kopírovalo v zmenšenej mierke čínske Cisárske mesto Čchang-an (dnešný Si-an).

((FOTO, MAPA)

Mnohí členovia cisárskeho rodu a šľachty boli v tej dobe horlivými vyznavačmi buddhizmu, a preto sa Nara stala aj mestom kláštorov. Fudžiwara-no Fuhito už pri kladení základov mesta myslel aj na oslávenie svojho vlastného rodu: do plánov mesta zaradil rodový kláštor Fudžiwarovcov, nazvaný Kófukudži; na svahoch podhoria, ktoré prilieha k areálu tohto kláštora, dal preniesť rodovú svätyňu Kasuga, v ktorej sa uctieva udžigami (= božský predok) Fudžiwarovcov. Ďalšími veľkolepými kláštormi Nary boli: Tó-Daidži („Východný Veľkláštor“), Sai-Daidži („Západný Veľkláštor“), Tóšódaidži, Jakušidži (stoja dodnes, okrem Sai-Daidži).

R. 749 bolo na japonskej pôde objavené aj zlato; napriek tomu sa však ťažba drahých kovov vo veľkom meradle rozvila až o niekoľko storočí neskôr. Ale objav medi umožnil veľkolepý projekt odlievania obrovskej sochy Veľkého Buddhu, ktorá mala byť hlavnou chválou skvelého Cisárskeho mesta Nara, a keď počas odlievania objavili aj zlato, tento fakt umožnil, že socha bola napokon aj pozlátená.

Socha bola „hlavnou modlou“ (honzon), tj. ústrednou sochou kláštora Tódaidži, a chrám, ktorý bol na jej zastrešenie postavený, mal predčiť aj obrovské čínske chrámy.

Popri stavebných úspechoch máme v období nara aj počiatky japonskej literatúry:

712 bola spísaná kronika Kodžiki

720 kronika Nihon-šoki (skrátene Nihongi)

v rokoch okolo 715 sa po všetkých provinciách zbierali a spisovali fudoki („zápisy o zvykoch a krajoch“)

759 vznikla prvá zbierka japonskej poézie – monumentálna Man-jóšú s vyše 4000 básňami. Tieto narské diela sú vzácnymi dokladmi o najstaršej japonskej minulosti, a poskytujú nám aj predstavu o najstaršej japončine. Man-jóšú totiž prvýkrát zaznamenáva písomne japonský jazyk (ostatné diela sú písané viac-menej japonizovanou čínštinou). Vidíme napríklad, že už stará japončina prednarského obdobia mala vypracované vyjadrovanie skromnosti a úctivosti (hlavne voči postave cisára a jeho rodine)

Prvé z narských diel, *Kodžiki* (712) spísal istý Oo-no Jasumaro na základe spisu, zozbieraného z ústneho podania už za cisára **Tenmua**. Dejová niť *Kodžiki* sa končí vládou **Suiko**. Jazykovo aj obsahovo oveľa dokonalejšia, a tiež úplnejšia, je *Nihongi*, dokončená len o osem rokov neskôr ako *Kodžiki*. Z *fudoki* sa nám, viac či menej kompletne, dochovali len zápisy z niekoľkých provincií, ostatné sa nenávratne stratili. Zaujímavé je, že mýty v nich podávané sú niekedy v rozpore s príbehmi zaznamenanými v kronikách. Takže z týchto

odklonov je možné, popri prirodzenej možnosti samostatného vývoja jednotlivých podaní, vydedukovať aj rozličné politicko-ideologické tendencie, ktoré pri ich spisovaní mohli byť na pozadí prítomné.

Vybudovanie prvého skutočného mesta na japonskej pôde - Cisárskeho mesta Nara - ako vyvrcholenie štátu Jamato nebolo prejavom idylickej doby vrcholiacej kultúry, ale obdobím pokračujúcich bojov medzi **dvoma vetvami cisárskeho rodu**: jednu vetvu predstavovali potomkovia Tendži-tennóa (pôvodne princ Naka-no Ooe, strojca reforiem Taika); s nimi mali tradičné spojenectvo stále mocnejší Fudžiwarovci; druhou vetvou boli potomkovia Tendžiho brata Temmu-tennóa, ktorý sa koncom 7. storočia zasadzoval o zásadné uplatňovanie reformných princípov Taika a pevne presadzoval výsostné a ústredné postavenie cisára ako zvrchovaného vlastníka aj vládára. Temmuova línia Fudžiwarovcom teda veľmi nesedela, ale keďže bola v prvej polovici 8. storočia genealogicky silnejšia, Fudžiwarovci sa utiekali k nevyberaným spôsobom v snahe zaistiť, aby na trón zasadli potomkovia z im priaznivej Tendžiho línie. Do týchto bojov a intríg boli zapletené aj ďalšie vysoké šľachtické rody ako Tačibana (poníženi z cisárskeho rodu), Ki a Ootomo. Situáciu navyše prihoršila ničivá epidémia, ktorej v priebehu dvoch rokov po r. 735 podľahla, podľa odhadu niektorých bádateľov, možno aj tretina obyvateľstva krajiny. O tom, že Nara nebola celkom ideálnym sídlom, svedčí napríklad aj skutočnosť, že cisár Šómu si medzi rokmi 741 a 745 dal postaviť tri nové cisárske sídla (mijako – „Cisárske mesto“) mimo územia Cisárskeho mesta Nara, ba aj mimo samotného Jamata (v krajinách Jamaširo a Ómi a v Naniwe). Až potom sa vrátil do Nary, kde potom cisársky dvor sídlil ďalšie štyri desaťročia.

Rozširovanie územia štátu na juh aj na sever

Narský dvor mal záujem o ďalšie rozširovanie územia štátu a tým o zvýšenie príjmov do štátnej pokladnice. Južné Kjúšú a Tanegašima boli obývané kmeňmi Hajato, s ktorými viedlo Jamato časté boje. R. 713 si ich podrobilo a na ich území bola zriadená provincia Osumi (Kagošima, najjužnejší cíp Kjúšú). O 7 rokov nato, r. 720 sa Hajato pokúsili o vzburu, ale bola potlačená veľkou vojenskou výpravou.

Severnú polovicu Honšú obývali Emiši/Ebisu, s ktorými štát Jamato viedol neustále vojny (napr. už na zlome letopočtov – spomínaná epizóda princa Jamato-takerua a jeho božského meča Kusanagi-no curugi). R. 712 boli Emiši podrobení a na západnom pobreží severného Honšú bola zriadená nová provincia Dewa.

Čo sa týka tichomorského pobrežia severnej polovice Honšú, výboje dosiahli r. 724 oblasť dnešného Sendai, kde bola zriadená pevnosť Taga-džó ako oporný bod pohraničnej ochrany a súčasne východisko pre ďalšie prenikanie na územie Emišiov.

Severozápad však ešte dlho predstavoval krehkú hranicu, ktorá bola veľmi často útokmi Emišiov ohrozovaná.

Objavuje sa aj nový pojem týkajúci sa držby pôdy – tzv. „šóen“: sú to dedičné súkromné panstvá dvorskej šľachty kuge a kláštorov. (panské majetky, č. „vrchnostenské/panské statky“) Vznikli zúrodnením pôvodnej panenskej pôdy, ktoré štát podporoval. Ťažké hospodárske podmienky na štátom pridelennej pôde často viedli k útekom roľníkov, ktorí na nej mali pracovať. Takto uvoľnená pracovná sila sa potom dostávala aj do služieb šľachty a kláštorov, ktoré ju využívali práve pri zúrodňovaní novej pôdy a vzniku súkromných šóenov.

Kultúra Tempjó

Uprostred narského obdobia hovoríme o KULTÚRE TEMPJÓ (Tempjó). Vzťahuje sa na obdobie panovania Šómu-tennó (729-748) po jeho návrate do Nary, a jeho dcéry, ktorá po ňom vládla ako Kóken-tennó. Tempjó sa považuje za vrcholnú dobu rozkvetu kultúry sústredenej v cisárskom meste Nara a jeho najbližšom okolí.

Na cisárskom dvore sa v tomto období formujú základy vysoko oficiálnych predstavení zvaných *gagaku*, v ktorých sa tanečné skladby *bugaku* striedajú s inštrumentálnymi skladbami *kangen*. *Bugaku* sú mužné tanečné výstupy dvojakeho pôvodu – tzv. ľavé tance (*samai*) v červených kostýmoch sú pôvodu indického, stredoázijského a čínskeho, kým pravé tance (*umai*) pochádzajú z Kórey a Mandžuska a kostýmy sú ladené do modra a zelena. Ich klasická forma zo začiatku 9. storočia sa na cisárskom dvore nepretržite traduje až dodnes a *gagaku* sa považuje za najstaršiu dochovanú orchestrálnu hudbu sveta.

Najvýznamnejšou kultúrnou udalosťou éry Tempjó aj celého narského obdobia bolo tzv. „otváranie očí“, tj. uvádzacie oslavy odhaľovania už spomínanej obrovskej buddhistickej sochy v kláštore Tódaidži r. 752. ((FOTO 2x) Bola to veľkolepá slávnosť, na ktorej sa zúčastnili tisícky šľachticov a mníchov. Vystupovalo tam niekoľko sto tanečníkov a hudobníkov, predvádzajúcich nové, ešte zrejme veľmi exotické cudzie formy predstavení ako čínske *sangaku* (akrobacia, scény) a už spomínané *bugaku*.

Metalurgia obrovskej sochy Veľkého slnečného Buddha a vybudovanie kolosálneho pavilónu na jej zastrešenie vyráža svojimi rozmermi dych. „Chrám Veľkého Buddha“ (*Daibucu den*) kláštora Tódaidži je dodnes najväčšou drevenou budovou na svete, hoci jeho súčasná veľkosť je vraj o tretinu menšia než pôvodná stavba, ktorá zhorela. Tento priam megalomanský projekt predstavoval nesmierne hospodárske vzopätie narského štátu.

Hneď po dokončení Tódaidži bol vybudovaný cisársky depozitár Šósóin v jeho bezprostrednej blízkosti a stojí tam dodnes.

Kláštor Tódaidži sa stal ústredným štátnym kláštorom, ktorému mali odteraz podliehať všetky ostatné buddhisticke kláštory; v jeho areáli sa tiež odohrávali štátne obrady prijímania (ordinovania) nových mníchov, nech už pôsobili v akomkoľvek kláštore krajiny.

V ovzduší bojov medzi vetvami cisárskeho rodu a šľachtickými rodmi sa mocensky vzrámal práve buddhistickej klérus, sídliači v impozantných narských kláštoroch. Tak sa stalo, že v druhej polovici 8. storočia dokonca hrozila zmena dynastií. Došlo k tomu tak, že už spomínaná Kóken-tennó, bigotná buddhistka, sa na trón dostala znovu (r. 764) pod novým cisárskym menom Šótoku-tennó. Podľahla vplyvu buddhistickeho mnícha Dókjóa, ktorý sa s jej prispáním zmocnil vysokých štátnych úradov a strhol moc do svojich rúk. Cisárovná mu udelila titul hóó - „dharmový kráľ“; ide o najvyššiu možnú náboženskú hodnosť (v modernej japončine sa tento termín používa vo význame patriarcha, pápež). Tým symbolicky naznačila, že ho považuje za duchovnú hlavu štátu. Traduje sa, že dynastiu a štát vtedy zachránil boh Hačiman z Usa:

Najprv vraj od boha Hačimana z Usa prišla zvesť, že Dókjó sa má stať cisárom, a keď si túto zvesť samotná Šótoku chcela overiť, následné proroctvo, doručené z Usa, znelo opačne: následníkom má byť člen cisárskeho rodu. Boh Hačiman z Usa teda z hľadiska cisárskeho rodu „zachránil štát a dynastiu“ a zabránil, aby si Dókjó od cisárovnej uzurpoval ďalšiu moc.

Incident s Dókjóom napokon viedol k tomu, že sa dvor chcel dôsledne odpútať od moci kláštorov. Riešenie bolo typicky japonské – ústup! Svoju rolu zrejme zohrala aj ekologická devastácia Jamata spôsobená odlievaním Veľkého Buddha a stavbou jeho chrámu. Ďalším hľadiskom bolo, že Nara bola sídlom cisárov—a cisárky—z Temmuovej línie; a hoci sa Fudžiwarovci usilovali o čo najtesnejšie príbuzenstvo aj s touto vetvou prostredníctvom vydaja dcér, napokon u „cisárky“ Šótoku ich vplyv oslabil; ukázalo sa, že temmuovská vetva predsa len presadzuje v nástupníctve priamu cisársku líniu a snaží sa eliminovať vplyv necisárskych rodov - v prvom rade Fudžiwarovcov. Preto Fudžiwarovci využili všetok svoj

vplyv, aby po náhlej Šótokuinej smrti presadili na tróne líniu tendžiovskú. Napokon sa im to podarilo a r. 781 zasadol na trón cisár Kammu, následník z tendžiovskej vetvy. Dá sa predpokladať, že práve pod vplyvom Fudžiwarovcov sa Kammu-tenno rozhodol vystáhnúť sa z Nary, ktorá bola pre Fudžiwarovcov príliš nepohodlná, ba možno až nebezpečná.

Stáhnutie z Nary tiež ukončilo dve storočia častých výskytov žien na cisárskom tróne. Šótoku-tenno podľahla vplyvu Dókjóa a takmer tým ohrozila zvrchované následníctvo mužskej línie cisárskeho rodu. Toto sa stalo poučením, a v japonských dejinách sa ženy-tenno už potom nevyskytujú - okrem dvoch výnimiek v dobe edo.

HEIAN

Prvé štyri storočia po presídlení do nového Cisárskeho mesta Heian sa nazývajú „**obdobím heian**“ a z kultúrneho hľadiska sa javia ako **zlatá doba** japonského staroveku, obdobie neuveriteľného rozmachu japonskej domácej literatúry, ale aj architektúry a výtvarných umení. Na druhej strane jeho štyri storočia poznamenali roľnícke povstania, neúprosne dvorské intrigy a zakončilo sa krutou občianskou vojnou, z ktorej sa potom Japonsko spamätávalo niekoľko storočí.

Stáhnutie cisárskeho sídla je ukázkou toho, že Japonci tradične nelipli na architektúre, považovali ju len za dočasný prchavý príbytok a myšlienka šetrenia štátnych financií vo sfére verejných budov v tej dobe samozrejme vôbec neexistovala. Dom pre Japoncov nebol onen „pevný hrad“, na ktorom si zakladá kultúra európska. Navyše to bolo ešte aj doznievanie starej šintóickej praxe, podľa ktorej sa staré sídlo panovníka, keď zomrel, opustilo, pretože ostalo znečistené smrťou. Ako však uvidíme, počas obdobia heian sa myslenie zmenilo a čínska idea pevného a stáleho štátneho centra sa už natrvalo presadila. Kjóto (čo je neskorší názov „Cisárskeho mesta Heian“) ostalo sídlom cisára na 1100 rokov.

Nara, ktorá bola prvým pokusom o trvalé sídlo štátnej administratívy, po odsťahovaní do Heianu prakticky zanikla. Mnohé stavby boli rozobrané a prenesené do nového cisárskeho mesta, a na nezmenenom mieste ostali len buddhistické kláštory, ktorým bolo nariadené ostať na pôvodnom mieste. Čo bolo najstálejšie zo starovekej Nary, boli ulice: ľudia naďalej po nich chodili, aj keď už prestali viesť k blokom domov a palácov, ale stále viac k poliám, ktoré na miestach rozpadnutých štvrtí bývalého mesta vznikali. A tak si severná polovica kotliny Jamato dodnes zachovala šachovnicový pôdorys, na ktorom tieto pôvodné bloky mestskej zástavby vystriedali mokré ryžové polia, ale chodníky medzi nimi ostali na tých istých miestach, ktorými sa chodilo v 8. storočí.

Stáhnutie z Nary však znamenalo do istej miery trápne intermezzo s „Cisárskym mestom Nagaoka“ – Nagaoka-kjó, tak sa pozrime bližšie na okolnosti dvojnásobného „presunu Cisárskeho mesta“ – sentó.

Intermezzo – Nagaoka-kjó (784-794)

Cisár Kanmu (781-806), ktorý nastúpil nedlho po „cisárke“ Šótoku, bol tým, kto rozhodol o vystáhnúť sa z Nary. Aféra bývalej cisárovnej s mníchom Dókjóom bola príliš závažná, keďže hrozila dokonca zmena dynastie. Cisár Kanmu sa chcel vyvarovať toho, aby sa v budúcnosti opakovalo niečo podobné, a tak vydal rozhodnutie, že sa cisársky dvor a vládny aparát vystáhnú z Nary, pričom **však buddhistickým kláštorom bolo zakázané Naru opustiť**. Nové Cisárske mesto sa začalo budovať v lokalite Nagaoka severne od Nary ((MAPA)).

S presunom cisárskeho sídla sa čakalo, kým nastane priaznivý čas. Rok 784 bol prvým rokom nového 60ročného cyklu. Pri budovaní Nagaoka-kjó však zavraždili dozorcú nad

stavbami, ktorý bol, podobne ako pri stavbe Nary, z rodu Fudžiwara. Z tejto vraždy bol obvinený princ Sawara, ktorý vraj so sťahovaním nesúhlasil. Sawaru poslali do vyhnanstva, kde však spáchal samovraždu. V novom Cisárskom sídle v Nagaoke následne dochádzalo k pohromám a úmrtiam v cisárovej rodine, čo sa pričítalo mstivému hnevnému duchovi (onrjó) princa Sawaru.

Boli rozkázané typické šintoické obrady – upokojovať hnevného ducha (**onrjó-o šizumeru**), a popri upokojovaní Sawarovho posmrtného ducha princovi pre istotu dodatočne udelili aj titul cisára a posmrtné cisárske meno. Napriek týmto rituálnym opatreniam však cisárovi Kanmuovi radili, aby sa z Nagaoky predsa len odsťahoval. A tak padlo rozhodnutie na postavenie cisárskeho mesta v kotline uprostred provincie Jamaširo, ktoré potom bolo sídlom cisára 1000 rokov a stalo sa jedným z najstarších svetových kultúrnych centier – Cisárske mesto Heian, dnešné Kjóto.

Rozloženie Heianu 平安

Podobne ako Nara, aj Heian bol postavený podľa vzoru čínskeho hlavného mesta Čchang-an 長安 („predlhý mier“ sinojaponská výslovnosť: Čóan). Bol orientovaný zo severu na juh podľa pravidiel feng-šuej. Delilo sa na:

severojužné „pásma“ *bó*,
východozápadné „rady“ *džó*.

Hlavné ulice - *ódži*, menšie ulice *kódži*.

Názvy areálu Cisárskeho paláca: „**Vnútro**“ (*Uči, Dairi*) alebo „Zakázané vnútro“ (*Kinri, Kinčú*).

Uči – zrejme dobový hovorený japonský výraz, objavuje sa v denníkoch dvoranov,

Dairi – oficiálny čínsky názov.

„**Väčšie Vnútro**“ - *Dadairi* – bolo označenie celej vládnej štvrte uprostred severnej časti Cisárskeho mesta.

Dnešný Kjótsky Cisársky palác je trochu na juhovýchod od pôvodnej lokality. Z heianských dôb sa zachovalo jadro záhrady Sinsen-en, ktorá od juhu priliehala k „Väčšiemu Vnútru“. ((MAPA, FOTO))

Keď si porovnáme dianie v iných častiach sveta, Čína skvelého obdobia Tchang sa postupne blížila k úpadku, Európa sa len zviechavala z obdobia sťahovania národov, a tak sa Kjóto v týchto dobách stalo jedným z najvýznamnejších kultúrnych centier sveta.

Podrobnejšie delenie heianského obdobia

V priebehu 4 storočí heianského obdobia možno vyčleniť niekoľko po sebe nasledujúcich fáz:

9. storočie – čínske vplyvy

10. storočie – emancipácia japonskej literatúry

okolo r. 1000 – „Fudžiwara-džidai“ (vrcholná doba Fudžiwarovcov)

okolo r 1100 – „insei-džidai“ (doba excisárov)

okolo r. 1180 – vojna Gen-Pei, tj. rodových koalícií Minamoto a Taira.

Hneď po presídlení do Heianu dal cisár rozkaz zostaviť pokračovanie kroniky Nihon-šoki. Bolo dokončené 797 pod názvom **Šoku-Nihongi**, dosl. „Pokračovanie k Nihongi“ a zahŕňa históriu posledných sto rokov.

R. 815 bol zostavený zoznam 1182 urodzených rodín, ktorého pozoruhodným údajom je, že minimálne tretina týchto rodov má kontinentálny pôvod – pochádza buď z čínskych alebo kórejských predkov.

Dôležitým politickým vývojom bol prechod štátu od predchádzajúceho typu „ricurjó-kokka“ – štátu riadeného centrálnymi vládovými kódexami – do obdobia, v ktorom sa k realnej vláde dostali zástupcovia cisára (regenti), tzv. „sekkan-džidai“.

Presídlenie cisárskeho sídla bolo síce významným politickým a architektonickým predelom, na druhej strane však z hľadiska historického vývoja predstavuje heianské obdobie len jednu fázu starovekej kontinuity, plynulo a integrálne nadväzujúcej na predchádzajúce obdobie nara.

Heianský buddhizmus

K jednému významnému predelu však predsa len došlo: kým Nara oplývala majestátnymi budovami kláštorov, zdobená ich pôvabnými týčiacimi sa pagodami, Heian bol k roku 794 postavený bez kláštorov. A tak sekty, ktoré predstavovali narské kláštory, ostali v „starej južnej metropole“ a nový heianský štát sa od nich snažil dištancovať.

Nedlho po založení Heianu však bola povolená výnimka: Kúkai, ktorý sa r. 806 vrátil z Číny, získal povolenie vybudovať pri hlavnej južnej bráne mesta „Východný kláštor“. Po druhej strane brány potom zrkadlovo vznikol aj „Západný kláštor“, ktorý však už dnes neexistuje. ((FOTO Tódži). **Kúkai**, ako sa verí, bol aj zručný sochár, a tak tradícia buddhistických sôch (**bucuzó**) pokračovala, sochy sa považovali za posvätné objekty a slúžili doslova ako „modly“, ku ktorým sa veriaci upínali a na ktoré sa orientovali obety a obrady. Oblíbená bola predovšetkým tzv. „**trojmodla**“, **sanzon**, súsošie niektorého Buddhu, sprevádzaného jeho dvoma bódhisattvami. **Saičó**, ktorý pobudol v Číne v rovnaký čas ako Kúkai, sa vrátil do svojej pustovne na vrchu **Hieizan**, ktorý, ako sa verilo, chránil nové Cisárske mesto od démonskej svetovej strany – severovýchodu ((MAPA), a bolo mu povolené vybudovať tam kláštor jeho nového učenia, ktoré si priniesol z čínskych hôr **Tchientchaj**. Podľa týchto čínskych hôr Saičó pomenoval svoju novú sektu – **tendai**.

Kúkai takisto, popri Východnom kláštore v južnej časti Heianu, založil svoj horský kláštor ďaleko na juhu v horách južne od Narskej kotliny, na tzv. „Vysokej lúke“, podľa ktorej sa táto lokalita nazýva „**Kójasan**“. Kúkaiovo učenie sa nazýva „mantrové“ – **šingon**.

Sekty tendai a šingon boli teda dvoma úplne novými heianskými sektami, ktoré sa odlišovali, a čomožno najviac dištancovali, od starých narských smerov, ktoré naďalej pokračovali v starých narských kláštoroch. Napríklad Saičó si postupne vymohol, aby mnísi jeho sekty boli prijímaní (ordinovaní) priamo v Enrjakudži, a nie v narskom Tódaidži, ako bolo dovtedy zvykom. Nový heianský buddhizmus vtlačil tejto dobe svojskú pečať, ktorá ju odlišuje od predchádzajúceho obdobia. Šingon-šú aj tendai-šú sú zmiešanými smermi mahájánového typu a v oboch tvorí podstatnú časť tzv. **ezoterické učenie**. Ide o ten typ buddhistickej tradície, ktorá je určená len zasväteným. Učenie je tajné – ide o **mikkjó**, čo je japonský ekvivalent pojmu „ezoterické učenie“. Naše označenie „ezoterický“ pochádza z gréčtiny: eisoteros = idúci dovnútra. Znamená to, že učenie je postavené tak, aby jeho tajnému významu porozumel len zasvätený učeník. Outsider jednoducho toto učenie nemá ako pochopiť, aj keď by si ho vypočul či prečítal. Prvok tajomstva bol navyše posilnený už samotnou jazykovou stránkou, keďže buddhistické texty, figurujúce v Japonsku, boli vlastne **čínskymi** prekladmi **sanskrtských** textov, a sanskrtský originál presakoval aj cez čínsky preklad, takže ani bežnému človeku, ktorý by vedel klasickú čínštinu, by tieto texty veľa nehovorili. Tajomstvo, ktoré sa okolo ezoterického buddhizmu vznášalo, vzrušovalo dvorskú šľachtu, ktorá vítala zložité a výpravné rituály a ceremónie buddhistických kláštorov ako atraktívne obohatenie spektakulárneho života na dvore.

Kúkaiova sekta šingonšú považovala za ústredného vesmírneho buddhu bytosť zvanú Mahávairóčana-buddhah, doslova Veľký slnečný Buddha. Tento Buddha bol spodobnený už v kolosálnej soche narského Tódaidži, kde má pojapončený názov (Bi)rušana, čo je vlastne sinojaponské čítanie skráteného mena Mahá-**vairóčanah**. Bol prijatý ako buddhistická verzia Slnečnej bohyně Amaterasu-ómikami. Takto sa prejavovalo japonské **splývanie buddhistických a šintóických božstiev**, ktoré významne prispelo k svojbytnosti japonskej religiozity.

Po roku 950 sa do Japonska dostal z Číny ďalší buddhistický smer, tzv. amidizmus, viera v spásnu moc Západného Buddhu Amidu. Tak ako Mahávairóčanah je v mahájánových predstavách o vesmíre ústredným Buddhom, zobrazovaným v strede mandaly, západnú časť vesmíru spravuje Amitábha-buddhah, Buddha nesmierneho jasu. V sinojaponskej verzii Amida. Odvolávanie sa na spásnu Amidovu moc pripomína už nie tak pôvodnú buddhistickú filozofiu osobného mentálneho tréningu, ako skôr **modlenie sa** k božstvám, čo poukazuje na premeny buddhizmu už na kontinente. Prívrženci tohto nového hnutia verili, že utiekáním sa k Amidovi sa po smrti dostanú do jeho „západného raja“ zvaného Džódo – Čistá krajina (česky Čistá země).

No a úplne na záver heianského obdobia, koncom 12. storočia, prinášajú japonskí mnísi z Číny novú formu buddhizmu, s ktorou sa tam stretli – **zen**. Takto je heianské obdobie dôležité aj z hľadiska vývoja buddhizmu.

Obrana štátu

Organizácia ozbrojených síl bola najslabším článkom japonského centralizovaného štátu. Reformou z roku 792 bola zrušená branná povinnosť roľníctva.

Zaostávaním vojenskej zložky za civilnou sa japonský štát nápadne líšil od ostatných krajín Východnej Ázie. Príčina tejto zvláštnej situácie tkvela zrejme v relatívne vysokom stupni bezpečnosti, aký Japonsku poskytovala jeho ostrovná poloha. Japonsko prakticky nebolo vystavené priamemu nebezpečenstvu zvonku.

Začiatkom 9. storočia sa v severnom pohraničnom priestore uskutočnili rozsiahle vojenské akcie, pri ktorých boli Emiši zatlačení ďaleko na sever a na severovýchodnom Honšú sa upevnila vojenská správa. Vo vojenských výpravách v rokoch 800-803, ktoré viedol vojvodca Sakanoue Tamuramaro, bola dobytá späť pevnosť Tagadžó pri Sendai a hranica posunutá ďalej na sever, kde boli založené pohraničné pevnosti Izawa a Šiba. Tamuramaro dostal roku 801 titul sei-i tai-šógun - „veľký generál potlačivší barbarov“, ktorý sa stal najvyššou vojenskou hodnosťou.

Úrodné nížiny severovýchodného Honšú s dobrými klimatickými podmienkami pre pestovanie ryže boli vzápätí osídľované kolonistami, ktorých osady mali privilégium daňovej imunity. V severných oblastiach štátu, kde práca bola mimoriadne namáhavá a život veľmi tvrdý, kde každý musel viesť zaobchádzať so zbraňou, ale kde dozor zo vzdialeného centra bol pomerne slabý, sa začali **formovať skupiny nesmierne odvážnych, ale tiež neobyčajne krutých bojovníkov**. Súviselo to s tým, že ústredná vláda v Heiane sa v podstate otázkam obrany severnej hranice prestala venovať.

Lenže práve v dôsledku nedostatočnej ochrany sa kmene Emiši snažili preniknúť späť na územia, z ktorých boli vytlačení. Kolonizácia pohraničných oblastí nebola pevnou a trvalou hradbou proti tomuto náporu, pretože roľníci, nútene tam vysídlení a premiešaní s pôvodnými osadníkmi, sa pozerali na štátne podružie ako na bremeno a nemali záujem zasadzovať sa za obranu štátu. Zrušením branej povinnosti roľníctva sa štát zbavil zodpovednosti za svoju ochranu a štátna armáda mala byť nahradená provinčnými oddielmi. To viedlo k tomu, že na severnej hranici boli napokon zriadené **ozbrojené provinčné oddiely**. Bol tak položený

základ profesionálnej vojenskej vrstvy – dôležitý prvok v neskorších dejinách, z ktorého vzišlo samurajstvo.

Pokiaľ guvernéri vôbec úlohy ochrany provincií plnili, spoliehali sa na miestnu šľachtu. Väčšinou však boli provinčné sily nedostatočné, preto majitelia alebo **správci panstiev vrchnosti (vrchnostenských statkú) šóen** začali organizovať miestne ozbrojené stráže.

Takáto rozbitá situácia v odľahlých častiach japonského štátu, ktoré boli vlastne ponechané svojmu vlastnému osudu, viedla k niekoľkým významným vzburám a povstaniam, niektoré z nich boli dokonca hrozbou štátnej celistvosti.

K ďalším hrozbám patrili aj mníšske vojská sóhei, predovšetkým ozbrojení mníši z Enrjakudži; títo veľmi často, pokiaľ cítili, že ich záujmy sú ohrozené, zišli z vrchola hôr dole do Cisárskeho mesta a zasahovali do diania so zbraňou v ruke.

Vývoj systému pôdy

Výnosy zo štátnej pôdy mali zabezpečovať chod štátu a život cisárskeho dvora; jej organizácia však nespĺňala potreby a systém sa stále zhoršoval. Napokon aj členovia cisárskeho rodu podobne ako šľachta pristupovali čoraz viac k zakladaniu súkromných pozemkov – panstiev **šóen**. Bola to nezdanená pôda, vytvorená skultivovaním panenského územia. Výnos z nej plynul len jej majiteľovi, či už išlo o kláštor, šľachtický rod alebo cisárskeho princa. Šóeny boli teda majetky mimo štátnej pôdy a ich existencia predstavovala ekonomickú realitu, ktorá sa stále viac vzdŕaľovala ideálnemu modelu, stanovenému v kódexoch Taihó a Jóró, podľa ktorých všetka pôda mala patriť cisárovi.

Vývoj štátnej štruktúry

V štátnej štruktúre pribúdali orgány a inštitúcie, ktoré v pôvodnej schéme centralizovaného štátneho systému neboli, čím sa usporiadanie štátu čoraz viac vzdŕaľovalo čínskemu modelu. V tomto vývoji sa prejavovalo špecifikum japonského etnika a tendencie, založené na odlišnej mentalite a iných prioritách. „Štát založený na cisárskych výnosoch“ (*ricurjó-kokka*) sa tak v priebehu heianu postupne menil a v štáte stále viac rozhodoval nie cisár, ale jeho rozliční zástupcovia (regentské obdobie - *sekkán-džidai*).

Zmeny vo vládnom systéme však prebiehali pomaly, postupne sa objavovali nové úrady, ktorých vznik predznamenával neskoršie podstatné zmeny v celom systéme moci. Krátko po nástupe cisára m. Saga (810-823) bol založený **cisársky archív**, ktorého poslaním bolo usporadúvať a archivovať cisárovi listiny a ostatné písomnosti. Ustálil sa počet provincií na 71:

66 „krajín“ (*kuni*)

5 „jamatoských „krajov“ (*agata*)“ = oblasť „Kinai“.

„Krajiny“ boli zoskupené do 7 „ciest“ (*dó*):

((MAPA)

San-indó (S časť západného Honšú),

Sanjódó (J časť západného Honšú – pobrežie Vnútorého mora Seto),

Saikaidó (Kjúšú, Iki, Cušima),

Nankaidó (Kii, Awadži, o. Šikoku),

Tókaidó (od Iga po Hitači),

Tósandó (stredný pruh Honšú od Oomi na východ, a potom z oboch brehov Mucu V a Dewa Z)

Hokurikudó (stredná časť severozápadného pobrežia Honšú vrátane o. Sado).

Spolu so vzostupom moci rodu Fudžiwara rástla aj dôležitosť ich rodovej kancelárie, tzv. mandokoro. Postupne sa im podarilo presadiť, že listiny, ktoré táto ich kancelária vydávala, mali napokon vo vrcholnom regentskom období rovnakú platnosť ako cisárske výnosy a listiny štátnej rady dadžókan.

Fudžiwarovci vs al. 藤原

Aby sme zhrnuli informácie z predchádzajúcich prednášok, cesta Fudžiwarovcov k moci sa začala r. 645, keď Nakatomi-no Kamatari pomáhal princovi Naka-no Óe v povstaní proti zväťi rodu Soga. Rod Nakatomi mal tradične na starosti štátny cisársky kult veľkej očisty (ooharae). Povstanie Naka-no Óeho viedlo k reformám Taika, princ Naka-no Óe sa napokon stal cisárom Tendži a svojmu druhovi Nakatomi-no Kamatarimu z vďačnosti udelil nové priezvisko Fudžiwara. Kamatariho syn Fubito bol poverený stavbou mesta Nara, pri ktorej sa postaral o to, aby sa v novom cisárskom meste nachádzali aj náboženské rodové inštitúcie jeho rodu – šintóická svätyňa Kasuga a buddhistický Kófukudži. Od štyroch Fubitových synov v období Nara sa odvodzovali štyri vetvy rodu Fudžiwara.

Aj po presťahovaní do Heianu Fudžiwarovci naďalej starostlivo udržiavali svoje narské rituálne bašty - svätyňu Kasuga a kláštor Kófukudži, venujúc ich rituálom veľkú pozornosť. Obrady boli v japonskom staroveku rovnako dôležité ako politika. Ako sme už spomínali, už samotné starojaponské slovo „macurigoto“ – pojem pre „vládu“ či „politiku“ – je vlastne odvodené od pojmu „macuru“, čiže uctievať, vzývať, čo ukazuje, že rituál a politika boli v starovekom Japonsku úzko prepojené a Fudžiwarovci sa postarali o to, aby obrady v ich narských rituálnych ustanovizniach Kasuga a Kófukudži neoslabili v dôležitosti; vďaka tomu bol prepracovaný celoročný systém, spájajúci obrady, tance aj predstavenia, ktorý viedol napokon k sformovaniu japonského divadla v 14. storočí.

Na úrovni politiky Fudžiwarovci v Heiane nepoľavovali v boji o najprestížnejšie postavenie čo najbližšie k samotnému cisárovi; usilovali sa presadiť na trón vždy takého princa, ktorého priazňou a povolenosťou si mohli byť istí.

Štruktúra v cisárskom rode

cisár *tennó* 天皇

- jeho oficiálna manželka (cisárovná – kógó)
- systém konkubín - stále sa rozhojňujúci
 - ňjógo („vyčlenená dáma“), nižšie kói („vymieňačka rúch“)

miko (sinojaponsky *šinnó/naišinnó*) princovia a princezná (keď sa povie princ, princezná = dieťa cisára, člen cisárskeho rodu. V angličtine „prince“ znamená aj knieža, čo však už neznamená automaticky člena panovníckeho rodu, ide o vysoký šľachtický titul).

Keďže každý cisár mal žien, koľko sa mu zažiadalo, mal aj veľa potomkov. Nadbytok princov sa pragmaticky riešil **ponížením na poddaného**. Takíto muži strácali titul „princ“, dostávali **priezvisko** (č. príjmení) – obyčajne s významom zeme - lokality či terénu ako: Taira („rovina“), Ariwara („vlastnená rovina“), Minamoto („prameň“). Dostávali **kabane** (šľachtický titul), vysokú **hodnosť** (číselnú) a jej zodpovedajúcu **funkciu** v štátnom aparáte, ku ktorej prináležal patričný **príjem**.

Takže výber následníka spomedzi princov bol záležitosťou moci, obľúbenosti, vplyvu konkrétnych kandidátov a ich straníkov.

Takisto tu bol už spomínaný systém štyroch ministrov:

dadžó-daidžin

udaidžin

sadaidžin
naidaidžin

Keďže funkcia najvyššieho ministra dadžó-daidžin bola vyhradená len princom, tj. členom panovníckeho rodu, Fudžiwarovcom sa podarilo zabezpečiť si úrad ministra sprava alebo zľava (udaidžin, sadaidžin).

Fudžiwarovci však neboli na dvore jediní, a jednoducho museli čeliť ďalším vysokým dvorským rodom kuge (dvorskej šľachty), ako Ótomo, Tačibana, Ki. Politické zápasy sa odbojovali v úzkom a uzavretom prostredí cisárskeho dvora, kde kvitli zákulisné intrigy, sokovia sa navzájom očierňovali falošnými klebetami a často boli dohnaní až k samovražde. Fudžiwarovci, s politickou rozvahou sa vyhýbajúci otvoreným ozbrojeným zrážkam, boli majstri práve v týchto macchiavelistických intrigách. Neváhali obratne provokovať svojich súperov k neúspešným akciám, ktorých likvidácia im poskytovala zámienku zbaviť sa nepohodlných osôb.

Ale ani sami Fudžiwarovci neboli jednolitou skupinou, a tak sa ich zápas komplikoval vo vlastných radoch, medzi jednotlivými rodovými vetvami. V polovici 9. storočia sa posilnili pozície severnej vetvy, v ktorej čele stál Fudžiwara-no Fujucugu. Prudký vzostup jeho vetvy viedol až k politickej premene heianského štátu, z už spomínaného štátu vládných výnosov (ricurjó-kokka) k obdobiu regentskému (sek-kan džidai).